

מבט למסדה

ישעוריים בהסתכלות

נער הייתי וגם זקנתי ולא ידעתי כי כאן בא"י, ארץ הפלאות, יש גם רק תשעה חדשים וחצי בשנה — עד שנוכתתי מזה רק עכשיו במלון-יוז.

נכנסתי שם לרגע בשבוע זה ונתתי קלתי בשני וחודים ליטאים, בני עירך אחת משאבלי או מיאנישוק — אינני זוכר בדיוק! — שנפגשו שם על הכדי-רגות : אחד מהם מחניק בידו דרכיה (פספזרט בלע"ז), שסדרי לו המוכיר כדו ל צ א ת את הארץ והשני בא להתייעץ עם "מנחם מנדל" כיצד לקבר את מתו, כלומר : את מעט המזומן נים שהביא עמו, ב"מסחר ותעשייה"...

— מה ? אתה עוזב את הארץ ?
— שאל השני בחמיה.

— והאיך אפשר לחיות בארץ כזו, שיש בה קנור ימים ממש ? — השיב תראשון כנוענה — זה לי שנה חמי-

מה בא"י, מזאת-הנוכה לזאת-הנוכה בדיוק, הן זוכר אתה כשנסעתי מ"הבית" ? — ובכ"ז עברו עלי כאן רק תשעה חדשים ו ח צ י בשנה, צא והשוב :

אצלנו, בעל"בית כמוני מ"המע"ד הבינוני, פונים אליו בלשון "איהר" (אתם, בלשון רבים, מפני הכבוד), ולהלוא פשוט אומרים : "דו" (אתה) וכאן בא"י — : להלוא "דו" (אתה), לבעל הבית "דו", מתחיל ב"דו" וגומר ב"דו" ממש כפי נוסח רבי לוי יצחק מברדיטשוב, ואין "א י י ר" לגמדי — הרי חסר לך חדש אחד.

ועכשיו : אצלנו כהו"ל יודעים מה זה "טובות", אתה פונה אל יהודי "עשה לי טובה", ומיד רצים ועושים בשבילך הכל, וכאן לא יודעים כלל מ"טובות" (במבטא הליטאי "טבת" בעירי) ויכול אדם למות ברחוב ולרוץ אל כל "הועדים" והמישרדים ללא-הועיל — והרי חסר לך עוד חדש אחד: "טבת"....

והוא ש כסלו הוא רק חצי חדש כאן : בא"י יש או "כיס" או "לב", אבל "כ ס ל ו" ביחד — אין כאן !....

ועכשיו, מעשה קלן ואמתי על רגל אחת, לא ביהודי ליטאי אלא ביהודי אחר באמריקא, ששלח בזמן האחרון סכום גדול של כסף ל"בנק שלנו", כדי לקנות לו מגרש יפה לבנין בית בשבילו באחת השכונות החדשות אשר בסביבות ירושלים עיה"ק, אבל בפירוש — כך התנה במכתבו אל הבנק — לא ב ל פ י ו ת , מחמת ששמע כי מחללים שם את השבת ר"ל.

כנראה, שהיהודי הזה ישאר כבר כאמריקה....

* * *

ובצאתי מפתחו של מלון יוז עברה לפני מכונת, שישבו בה שלשה צעירים מכני — דודנו, וגברת אהה נכבדה שלנו נכנסה אף היא לתוך המכונת כדי לנסע לת"א.

פנה בז'לוייתה של הגברת הכבוד דה הזו בעברית לנהג ואמר לו : אני מצטער קצת, שאין בין הנוסעים שלך אפילו עברי אחד....

— "סליחה, ארון !" — אמר לו אחד הנוסעים מכני דודנו בעברית צ ה ה — "האם אנו גרועים מהיהודים ?"

כנראה, לא היו טמשים, חו"ל,

שהותירו אותנו פעם ואמרו : "חכמים הזהרו בדבריכם", ומסתמא ידעו מראש כי עתידים ב"י לפתח שעוריי-ערב לעברית בבית הספר למל....

ובכל זאת, ראו מה בין בני לבן חמי :

אצלנו היתה "מלחמה" כבדה בימי הבחירות לאספת הנבחרים ואחב"י הוציאו את נשקם הידוע, את התותחים הכבדים — 42 ממש ! — כלומר : את הפסוקים הידועים : "פורץ גדר ישכנו נחש !" וכיוצא בזה, והיה "הקול קול יעקב" יעד לב השמים. הגבור "משמעון הצדיק" עמד על המשמר כל אותו יום מוכן ומזומן בכלי המשחית שלו וצפה בשבע עינים ל"התיכת עבודה", והכל עבר ב"ה בשלום חוץ ממלשינות חדשה מאגודת ישמעאל שלנו לא חיישינו....

ושם בעיה"ק שלהם בגליל, בזמן הבחירות לאספת הנבחרים של בני-דודנו, היתה מלחמה כרבעי בין תבו-חרים ושפיכת דמים ממש, ו"היודים יודי עשו" עשו את שלהם וגם "ידו בכל" דנה בשרפה את הקלפי זה-משטרה היתה ב"ה עסוקה ובני-דודנו יושבים ב"חד גדיא" עד היום הזה....

אגב, נודע לי לצערי מסין של

בעל הבית של משרד אנר"י ברחוב החגשים, שצוה להם במחילה לראות להגו דירה אחרת לשנה החדשה, מחמת שאיננו סובל — כך הוא אומר — את ה"גור...בר...בר".... שלהם כל הימים לרבות הלילות. עצתי איפוא שיפנו בזה לא ל"ועד-השכנים" אלא לעזרת נשים....

ולא רק שבנינו הטובים למדו מאתנו את חכמת הקופסאות והסוד מים. אלא שגם ה"אגודיסטון" יצאו לתרבות רעה והולכים הם "בחוקותי" הם" של הציוניסטון ימ"ש, ולכבוד הנוכה התקינו להם קופסאות של קרו הקיפת שלהם ממש כמתכונתן וכצו-רתן של הקופסאות שלנו, וכתוב עלי-הן : ק"ק לבנין הישוב עפ"י רוח התורה והדת....

ולא עוד אלא שהוחלט לעשות גם יום הטרט לטובת האשה הכשרה, ואי"ה ב"זאת הנוכה" בשעת הלכיד בנות החמות יסובו כל בהורי הישיבות ובני המדרשות שלהם בקופסאות וב"סרטים שחורים ירוקים בכתובות זו : "לא תחמד !"....

אבל, מסופקני אם זה יועיל....

* * *

ואת האמת אניד לכם, רבותי, כי

מכל הנשפים והקונצרטים ומכל הט"רם של ההגלים שעשו כאן כהנוכה זו, נשארו לי לזכרון רק שני. אלה : ה"לביבות ההיסטוריות", שהמינה מרת גורל לכבוד בריינין והאופירה "המכבים". שהכין גולינקין לזכר בן יהודה.

כוונתי בשורות האלו איננה לדבר לכם על הזמרה ועל הנגינה, מחמת שזכותי הפעם לכסא הכבוד על יד הכלי זמר מימין והחצוצרות הגדולות וצלצלי-תרועה, ומרב הרעש שלהם לא יכלתי לשמע את המהומה שעל הבמה... אלא שרצוני הפעם לדבר קצת על ח ת ו כ ה, כלומר ע"א "ועל הנסים" החדש שהכרו בעלי האופרה ב"סדור ל" החדש שלהם....

ונס גדול היה שם על הבמה : גבורינו הקדמונים הצטיינו, כנר-את, לא רק בגבורתם אלא גם ברוח הנבואה, ועוד לפני יותר מאלפים שנה ידעו לשיר את שירת "לכה דודי" לקבלת פני שבת מלכתא, שנתחברה, כידוע, ע"י ר' שלמה אלקבץ רק לפני שלש מאות שנה בערך....

וטבע שכוח יש להם ליכבים שלנו על הבמה, שעוד טרם הספיקו הסורים לדקור אותם מאחוריהם בשעת

תפלתם, כבר נפלו מתים ארצו, אלא שבזכות "שמירת שבת" שלהם זכו מיד ל"תחית המתים" וכל ההתפללים בכאן ובראשם הכהן הגדול ר' יהויקים (כשמו בן הוא), קמו על רגליהם עוד לפני מפלת המסד, לקיים מה שנאמר: "שבע יפא צדיק וקם", ולפי החשבון הזה נשאר להם ל"שומרי שבת" אלה לקום עוד רק חמש פעמים....

וגם בתוך נס הוא המעשה היפה ב א ל י ע ז ר בן מתתיה שנעשה פתאום ל"בוגד".... מילא, בועז — אפשר שהיה יהודי בשם "בועז", שהשתהווה לאליה, כשם שיש גם עכ"שיו כמה "בועזים" ו"יכונים" מימין ומשמאל שהם בורעים לאליל הזהב בבנקים ולאליה הרולרים באמריקה, ויכול אני להסכים אפילו לכל ה"דיסא ההיסטורית" של לאה ונעמי וקליאר פטרה, ושאר השמות מההגדה מחמת שאין מוקדם ומאוחר באופירה ועל מעשה אין מקשין וכל הרוצה לשקר מרחיק עדותו ; אבל, שואל אני, רק דבר אחד : מה ענין קהשמונאים המלכבים של לאה-האם וזמירותיה שלפני אלפי שנים אצל רחוב ל י ל' הנעימים של לאה האמיתית ואפילו נ ב ל ו ם של אודיסה שלנו, כלומר מהתפאורה המקסימה של מלניק, של ת"א ? באיזה דרך-נס נכנס פת-אום בנו של הרמ"ל מועד חובבי ציון כל הצעקות "גולינקין ! גולינקין !

אל המכבים ואל קליאופטרה ? . . . שבוכות "שמירת שבת" שלהם זכו מיד ל"תחית המתים" וכל ההתפללים בכאן ובראשם הכהן הגדול ר' יהויקים (כשמו בן הוא), קמו על רגליהם עוד לפני מפלת המסד, לקיים מה שנאמר: "שבע יפא צדיק וקם", ולפי החשבון הזה נשאר להם ל"שומרי שבת" אלה לקום עוד רק חמש פעמים....

וגם בתוך נס הוא המעשה היפה ב א ל י ע ז ר בן מתתיה שנעשה פתאום ל"בוגד".... מילא, בועז — אפשר שהיה יהודי בשם "בועז", שהשתהווה לאליה, כשם שיש גם עכ"שיו כמה "בועזים" ו"יכונים" מימין ומשמאל שהם בורעים לאליל הזהב בבנקים ולאליה הרולרים באמריקה, ויכול אני להסכים אפילו לכל ה"דיסא ההיסטורית" של לאה ונעמי וקליאר פטרה, ושאר השמות מההגדה מחמת שאין מוקדם ומאוחר באופירה ועל מעשה אין מקשין וכל הרוצה לשקר מרחיק עדותו ; אבל, שואל אני, רק דבר אחד : מה ענין קהשמונאים המלכבים של לאה-האם וזמירותיה שלפני אלפי שנים אצל רחוב ל י ל' הנעימים של לאה האמיתית ואפילו נ ב ל ו ם של אודיסה שלנו, כלומר מהתפאורה המקסימה של מלניק, של ת"א ? באיזה דרך-נס נכנס פת-אום בנו של הרמ"ל מועד חובבי ציון כל הצעקות "גולינקין ! גולינקין !

בשעת ההצגה שלאחריה, כשם שלא יכולתי להבין כימי מה רצו שני עורכי דין שלנו בשעת ההפסקה אל לשכת המיטחקים והמשהקות למטה—כנראה, כדי לשנות משפט צדק בין הסורים והמכבים? — אבל יודע אני רק אתה, שאין מזל לאופירה בטינורים: כשהופיע יורני בפעם הראשונה התגעגע הקהל אחרי פרני, כש פתח דון חוזה ב"כרכון", שאלו כלם: "היכן יורני?", ועכשיו שזכינו לר' אליעזר ההלפטי אני, ר' עזמות, להיות לטינור...

וכשראיתי את יורה המכבי בשירתו המוצלחת, זכרתי גם את היזמר הגרמני הידוע קאייניץ שהיה קצד קומה וככ"ז שהק את התפקידים הכי גבוהים, וקטן זה לגדול היה על הכמה, מעין גלית הפלשתי, מהמת שחיה כתרומם מתוך הרגש והשירה, בלי עקבים גבוהים לרגליו ובלא קפיצות על הכמה...

ואחרון אחרון חביב — לאחר שייחורה ההצגה, נועקה בקול גברת אחת בשורות הבינוניות לבעלה בה ביטה לתוך ה"ליברטה": — ומחי ישירו את "שיר הנציחון למסצורו"? הן כבר עומדים

בסוף? (שיר לריקלמה לסיגריות, שגד- פס בסוף החוברת אחר "המכבים"). * * * ומכיון שאנו מדברים באופירה, נזכרתי גם ב"אופירה" הפרסית שלנו אשר בשכונת הכוכרים. כעולם לא נצטערתי כמו הפעם, שלא זכיתי לראות בעיני את הקומדיה הפרסית שהציגו פרתיפרס לכבוד חנוכה, וכשם שמכירים את השועל עפ"י זנבו כך אפשר להכיר את הקומדיה הזו עפ"י המודעות הגדולות שנתפרסמו בחוצות ירושלים. וכדי לזכות את הרבים הנני מוסר לכם בזה רק את תמצית המודעה היקרה הזו וזו לשונה הזהב ממש:

"לכבוד הג' חנוכה הננו מתכבדים להודיע לקהל הנבדד שתערך הצגה קומדית פרסית בשפה פרסית! (וכאן בא סימן הקריאה "למען ידעו"). שם הקומדיה: **וצות בי הנאסב**, וההצגה היא "מצחיקה עד למאד שאין כמותו" (ולא להנם נקראה חברה קומדית פרסית: "צחק"...) עורני זוכר את האופירה של אחשוורש, שהציגו אז בני-ויזתא וביהוד את ראש המיטחקים שלהם, הסוס של מרדכי, מבני הרמכים שקרה לו גם על הכמה

לעיני כל הקהל, במחילת, ולא רצח לזון ממקומו למרות כל גזרותיו של המן והאחשתרנים ממצחצחי-הנעלים בעירנו...

והטרגדיה שבקומדיה זו היא שתצגה זו נערכה, נחש-נא היכן? — דוקא באולם הג' נסיה הע"ב ריית בירושים.

מילא, אם המופ"סים רמו את המלאך התמים, הרי סגר לפניהם מיד את שערי הת"ת המזרחי, ואולם מורי ומנהלי הגמנסיה העברית שלנו הלכו והכניסו את צלם הז'רנון הפרסי בהי" כלם לכבוד חנוכה ולזכרו של בר-יהודה, והכל, מסתמא, בשביל פונט אחד או שנים...

הן חוק ידוע הוא בעולמנו החנוכי והתרבותי: Business is business ומה לא עושים עכשיו במוסדותינו בשביל ה"גרושים" העלובים? וה"קונץ" שעשו בבית העם לכבוד ברייני, שקבצו הרבה גרושים מהקהל ואח"כ גרשו אותם "התוצה" וכבו עליהם את המנורה, הלא יוכיח!...

כפי הנראה, שגדוד מגיני השפה העברית בעירנו היה יותר מדי טרוד בנשפים ובסרטים לטובת השפה העברית ומרב שמחה וששון

שכחו את תפקידם הפשוט והראשון — להגן עליה בפני שפת המן ועשרת בניו בשושן הבירוז שלנו... * * * וכותב הנני את טורי אלו, הי-דעתם היכן? — שם בשיבה של מעלה, בעזרת נשים אשר בחורבת ר' יהודה החסיד, וכמו מעל האוירון של הרב-אפרח מאגד"י, רואה אני ומצלם מתחת למסות שלי את כל הקהל הקדוש הזה, דרי מטה, שבאו להשתתף בחג הדגל שלנו. ישבתי על הצילנדר הגבוה שלי כדי שלא ללכלך את הסמוקינג הלבן והסתכלתי אל שלשת כסאות הכבוד הגדולים — בלי חופה הפעם! — באמצע יושב הנציב בכגדי שרד מעשה גנרל, לו מינו המזכיר של ההר בצילנדרו המב-ריק ולשמאלו הקולניל קיש בכוכבו ובלבשו הרשמי. החכם בשי במצנפתו הזכולה ובנישאו המזהירים כוהר הרקיע והרב קוק במזנכתו השעירה, ב"מנשימו" העולים ויורדים על ידיו ככלאכי השמים שכנאומו ובשמשו בעל הקפוטת הנקוח... ילין בצילנדר ומיחהם בלא צילנדר ועל ידו ראובן בריינין בשתי עיניו העמוקות רק זימסון ומינדל נתכנסו, כנראה, בלא

ויות... הרבנים הקוקיסטים בראש והקונסולים וקהל הגויים למולם וב' תוכם הקונסול הנעים שלנו במצנפתו הדומה ללביבה ארוכה של חנוכה... המושל ושר הכספים ישבו ב"מזרח" והראים ישב משמאל במנין ראשון, רק שני תרבושים הזוהרו באולם, מהבלדיה וממצרים... ומסביבם כל "פני" העדה, והנבאי ובנו ועושי-רצונו צובאים על הקהל ומחלקים כבוד לבריות בלא פספורט אמריקאי, ועל כלם מרדכי הצדיק עומד בשער החור-בה ומקבל את פני האחד-השדרפנים למיניהם...

וכשישבתי לי לעילא ולעילא בבחינת יושב בשמים ישחק, המגביהי לשבת והמשפילי לראות בחורבה שלנו, וראיתי את הגדוד העברי והדגל הב-ריטי, חשבתי בלבי: יש אצלנו היר-הדים ל"כתהלה" ה"בדיעבד". דרך משל: כשיהודי קם בבקר ושוכח את תשעה באב ויושב אל שלחנו לסעד סעודת הבקר כדיבעי הרי זה — להר"ם (פ'ארפ'אלען בלע"ו) — אבל, אם יהודי קם בבקר וזוכר היטב את תשעה באב ובכ"ז הוא יושב וסועד לו פת-שחרית שמנה, או אז — גם כן "פ'ארפ'אלען"!

והוא הדין גם בענין הדגל שלנו: לכתחילה, חששתי גם אני "למה יא" מרו הגויים?" והשבתי כי לא טוב להראות מטפחת אדומה לתרנגול-הודו ומבש"כ עכשיו בימי ה"חתונה" הצפונית, שקול הכלי זמר נשמע אלי-נו, ואולם בדיעבד, לאחר שראיתי היום בתחנת הרכבת את הגדוד שלנו והכלי זמר של עשרת השבטים ודגל ז'אנבול בהאשם והנציב עם שלישי נוסעים במכונית לקראתם, והתזמורת ה"בט" פית" שלנו אומרת שירה לפניהם ורני רבבות מאחב"י הולכים בסך ומלוים אותם בקול תרועה ומכין לפניהם באצבע צדדה כמו בשמחת בית-השואבה, וביחוד לאחר שראיתי — למה אכחד — את בני דודנו שבש"רם נעשה תרדין הירדין על יד המלון המרכזי, כשצעדינו הנלהכים מבני הארץ נתפרצו בשמחה וקראו: עם ישראל חי — בשעה זו אמרתי גם אני: "בדיעבד, גם כן פערפאלען!"

וצריך להודות, שרבנו לוק הת"קנא הפעם בכורי הגדוד והואה אף הוא גבורה נפלאה, שיכול להבליג על יצרו ולדבר רק עשרה רגעים "על השעון", ואולם כשראיתי בשעת-מעשה את פני הנציב וביחוד את מבינותו

העברית בפלפלים השבתי כי היו בכ"ז שבעה או שמונה רגעים כיותרים... ותיתי לו לתזן המצויין שהפליא את שומעיו וביחוד מבני עשו בנעים זמירותיו ולא עוד אלא שמרב הזניותו שר במי שברך את שם הנציב בנוסח של ההגדה ואת שם אלנבי בנוסח של ההפטרות. ואולי הגיע הזמן שיעשו

ב"הורבה" מי שברך לא ל"אבוסנו" אלא לאבותינו? ולסוף — רז אחד-קטן: דירתו של ה"רבי" שלנו תפנה בקרוב, מהמת שהוא נשאר שם מעבר לים בפקודה עילאה...

עז מנת